



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

TREĆI ODJEL

PREDMET ERKIZIA ALMANDOZ PROTIV ŠPANIJE

(Predstavka broj 5869/17)

PRESUDA

Član 10. • Sloboda izražavanja • Govor održan tokom odavanja počasti članu terorističke organizacije ETA kojim nije direktno ili indirektno vršeno podsticanje na terorističko nasilje • Podnosilac predstavke nema svojstvo političara • Javna rasprava od općeg interesa • Odsustvo govora mržnje sa ciljem opravdati teroristička djela ili pohvalno govoriti o terorizmu • Govor koji ima za cilj pokretanje demokratskog puta • Nerazmjerna osuda

STRASBOURG

22. juni 2021. godine

Ova presuda će postati konačna pod uslovima definisanim u članu 44. stava (2) Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Erkizia Almandoz protiv Španije,

Europski sud za ljudska prava (Treći odjel), zasjedajući u Vijeću u sastavu:

Paul Lemmens, *predsjednik*,
Georgios A. Serghides,
Dmitry Dedov,
Georges Ravarani,
María Elósegui,
Darian Pavli,
Anja Seibert-Fohr, *sudije*,

i Milan Blaško, *sekretar Odjela*,

Imajući u vidu predstavku (broj 5869/17) usmjerenu protiv Kraljevine Španije i čiji je državljaniin ove države, gospodin Tasio Erkizia Almandoz („podnosilac predstavke“) je dana 11. januara 2017. godine pokrenuo postupak pred Sudom na osnovu člana 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda („Konvencija“),

Uz napomenu da je 28. marta 2017. godine predstavka dostavljena Vladi,

Imajući u vidu zapažanja strana,

Nakon vijećanja zatvorenog za javnosti koja su održana 09. februara 2021. godine i 18. maja 2021. godine,

Donosi sljedeću presudu, koja je usvojena posljednjeg navedenog datuma:

UVOD

1. Podnosilac predstavke je osuđen za krivično djelo opravdavanje terorizma, a zbog njegovog učešća, kao glavni govornik, u događaju koji je imao za cilj odavanje počast bivšem članu terorističke organizacije ETA. Pred Sudom se izjasnio da je njegov govor imao isključivo za cilj uspostavljanje demokratskog i mirnog procesa čiji je cilj nezavisnost Baskije. On vidi u svojoj osudi kršenje člana 10. Konvencije.

ČINJENICE

2. Podnosilac predstavke je rođen 1943. godine i živi u Bilbao, Bizkaia. Njega su zastupali advokat Goirizelaia Ordorika, advokat u Bilbao, i advokat Olivier Peter, advokat u Ženevi.

3. Vladu je zastupao njen agent, gospodin R.-A. León Caverro, državni pravnik i šef pravne službe za ljudska prava u Ministarstvu pravde.

4. Činjenice predmeta, kako su ih iznijele strane, mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Podnosilac predstavke je 21. decembra 2008. godine učestvovao kao glavni govornik na odobrenom događaju pod sloganom *Independenzia eta sozialismoa* („Nezavisnost i socijalizam“), koje je organizovano u selu

Arrigorriaga (Baskija) od strane porodice José Miguel Beñaran Ordeñana (alias „Argala“). Događaj o kojem je riječ imao je za cilj odati počast Argali, bivšem članu terorističke organizacije ETA, kojeg je trideset godina ranije ubila ekstremno desničarska teroristička organizacija *Batallón Vasco Español (BVE)* u francuskom mjestu Anglet. Događaj se održao na javnom trgu koji je nosio ime pokojnika, *Argalaren Enparantza* („Trg Argala“).

6. Manifestacija je bila najavljena pomoću plakata izlijepljenih po ulicama koje su sadržavale citat, koji se pripisuje pokojniku, a koji je glasio:

„Oružana borba nije nikome draga, oružana borba je neprijatna, je teška, zbog nje ležimo u zatvoru, smo u egzilu, smo mučeni; zbog nje možemo umrijeti, smatramo se obaveznim ubijati, [ona] očvrsne osobu, ona ga povređuje, ali oružana borba je neophodna za napredovanje“.

7. Događaj je proslavljen pod šatorom. Unutra se nalazio stalak koji je postavljen na podijumu, sa velikom fotografijom pokojnika, kao i ekranom na kojem su bile prikazane fotografije pripadnika terorističke organizacije ETA sa kapuljačama i sa zatvorenicima. Tu je također bila i bina, na koju je podnosilac predstavke bio doveden da održi govor.

8. Tokom odavanja počasti održano je nekoliko predstava. Prvo su plesači ili *dantzaris* izvodili *ezpatadantza* ili „ples sa mačevima“, simbolizirajući, između ostalog, odavanje počasti i komemoraciju. Tokom ovog plesa, sa svojim mačevima, su izveli vojni pozdrav, ispred fotografije Argale. Isto tako, plesači su izveli *ikurrin dantza* ili „ples sa zastavom“. Tokom ovog zadnjeg, plesači su kleknuli ispred pozornice i pognuli su svoje glave, dok je jedan od njih, postavljen u centru, mahao zastavom autonomne zajednice Baskije, *ikurrina*. Na kraju su položili crvene karanfile ispred Argaline fotografije. Također su učestvovali i popularni improvizatori stihova na baskijskom jeziku (*euskera*), nazvani *versolaris*, kao i muzičari koji su svirali tradicionalne baskijske instrumente poput *txalaparta*.

9. Događaj je održan u kontekstu razmišljanja separatističke organizacije ETA o okončanju oružanog sukoba. Govor podnosioca predstavke je bio centralni trenutak događaja. Najprije, je imenovani položio crveni karanfil ispred Argaline fotografije, a zatim se obratio publici pozivajući na „razmišljati kako bi se odabrao najprikladniji put“, ili onaj „koji će državi nanijeti najveću štetu“, i to „koji vodi ovaj narod prema novom demokratskom scenariju“. Završio je svoj govor uzvikujući *Gora Euskal Herria askatuta* („Živjela slobodna Euskal Herria“), *Gora Euskal Herria euskalduna* („Živjela baskijska Euskal Herria“) i *Gora Argala* („Živio Argala“).

10. Govor koji je podnosilac predstavke održao, u cijelosti, glasio je kako slijedi :

„ŽIVJELI BORCI OD JUČER I OD DANAS!

PRESUDA ERKIZIA ALMANDOZ protiv ŠPANIJE

U posljednjih 30 godina postigli smo, uz mnogo patnje, uz mnogo truda, uz mnogo rada, i također, sa greškama, ali uz potpunu posvećenost, uspjeli smo dovesti postojeće institucije u krizu. Sada imamo veliki ulog. Potrebno je napraviti još jedan dodatni korak: moramo preći sa otpora na izgradnju!

Bez separističke ljevice nema budućnosti u Baskiji! Oni to vrlo dobro znaju: bez separatističke ljevice budućnosti u Baskiji.

Zbog toga imamo veliku odgovornost. Sada je vrijeme za razmišljanje, za nastavak rada sa povjerenjem. Ali, u isto vrijeme, razmišljati ... razmišljati kako bi se odabrao najprikladniji put. Put koji će državi nanijeti najveću štetu: put koji vodi ovaj narod prema demokratskom scenariju.

Mi nemamo ciljeve jedne nevladine organizacije. Naši ciljevi su politički: vratiti naš narod u jednom drugom demokratski scenario, postići slobodu za ovaj narod kako bi on odlučio o svojoj budućnosti. Da bi tu stigli, naravno, put nije lagan. Sada je vrijeme za razmišljanje i da razmotrimo kako da odaberemo najprikladniji put, što je naš veliki ulog. Zato što smo sigurni da je budućnost naša i da je možemo osvojiti. Ono što i dalje ostaje neporaženo, je realizacija novog scenarija koji ima sve šanse za uspjeh.

U 1978. godini nismo dobili demokratsku tranziciju. Oni su dobili reformu frankizma. Sada se pojavljuju šanse za drugu tranziciju. Prva tranzicija nije uspjela i postoje stvarne mogućnosti za drugu tranziciju. Da bi to učinili, separatistička ljevica ima mnogo elemenata u svoju korist. Prvo: u pravu smo. U pravu smo. U Europi je očigledno ... da je prijedlog separatističke ljevice strogo demokratski prijedlog, kao smo ga pokazali u Loyoli, demokratskim sredstvima. To je prilično veliki ulog ovog naroda i separatističke ljevice: Voditi ovaj prijedlog do kraja. Kako bismo to postigli, kako je govorio Argala, potreban nam je narod. Narode, vi ste protagonisti.

Druga snaga separatističke ljevice su aktivisti. Aktivisti ovog naroda. To su hiljade muškaraca i žena. Vi ste naša velika prednost. Naše velika prednost i naša velika snaga. I Madrid to zna i Pariz to zna. Zbog toga, jer nisu u pravu, država upotrebljava sve više silu. Upotrebljavaju pravosudni GAL, na jedan sramotan način, čak su u stanju vući baskijskog predsjednika (lehendakari) po sudovima zbog vođenje dijaloga.

Frankisti, neofrankisti su u procesu pretvaranja dijaloga u krivično djelo. To jest, činjenica o političkoj diskusiji. I to se, naravno, naziva fašizmom. To je posljedica ove loše reforme, ove frankovske neoreforme, koja u ovom trenutku nema nikakvu budućnost.

Ispred ovoga, separatistička ljevica mora vrlo jasno pokazati da je sposobna odvesti ovaj narod do kraja. Mi imamo snage, mi smo u pravu, budućnost je naša. Moramo djelovati sa maštom i silom; sa jednom rukom - pesnicom podignutom, a drugom ispruženom. Potrebno je ujediniti snage. Postoji kritična masa, u ovom narodu ima dovoljno stanovništva da se dođe do demokratskog scenarija.

ŽIVJELA SLOBODNA BASKIJA !!

ŽIVJELA BASKIJA BASKIJSKOG JEZIKA!!

ŽIVIO ARGALA !!“

11. Iako podnosilac predstavke nije imao bilo kakvu političku funkciju u trenutku događaja (on je bio gradski vijećnik u Bilbao od 1979. do 1983. godine i izabran za člana Parlamenta Autonomne zajednice Baskije od 1984. do 1998. godine), on je bio jedan vodeći političar u jednoj od struja

separatističkog pokreta u Baskiji zvanom „abertzale ljevica“ (*Izquierda Abertzale*).

12. Presudom od 03. maja 2011. godine, krivično vijeće *Audiencia Nacional* osudilo je podnosioca predstavke za krivično djelo opravdavanje terorizma, koji je predviđen u članovima 578. i 579. stav (2) Krivičnog zakona, sa kaznama od jedne godine zatvora i sedam godina suspenzije prava kandidovanja na izborima, uz napomenu da imenovani nije imao krivični dosije. Da bi presudila na taj način, Sud smatra, naročito, da se krivično djelo koje se stavlja na teret desio pošto se podnosilac predstavke izjašnjavao u korist Argale, preminulog teroriste, pravdajući i opravdavajući njegova djela. On smatra da je također bili prisutni i elementi koji je odnose na medijskog praćenje događaja, jer se pojavio u novinama i na televiziji, također uzimajući u obzir i to da je podnosilac predstavke bio politički lider. On dalje napominje da sporni govor potpada u jasan okvir podrške konkretnim terorističkim akcijama. *Audiencia Nacional* je smatrao da je dokazano da je događaj bio odavanje počasti Argalinoj ličnosti, ovaj zaključak je donesen iz različitih prikaza pijeteta i poštovanja koji su se dogodili, naročito muzičke, pjesničke i plesne izvedbe njemu u čast, kao i konkretne okolnosti u kojima su se odvijale, poput polaganja crvenih karanfila ispred velike fotografije Argale koja je postavljena na stalak na podijumu. Za njega, je sve ovo bio dokaz da je jedina svrha događaja bila uzvisiti i hvaliti ličnost Argale, poznatu isključivo po svojim terorističkim aktivnostima unutar ETA-e. Prema *Audiencia Nacional*, utvrđena je činjenica da je Argala bila vođa terorističke grupe i da je imao snažan utjecaj na nastavak terorističkih aktivnosti nakon uspostave demokratske države. Shodno njemu, ova okolnost je bila jasna i s obzirom na sadržaj citata pripisanog Argali koji je objavljen na plakatima kojima je najavljena manifestacija. Za ovaj sud, podnosilac predstavke je dobrovoljno učestvovao u događaju kao glavni govornik. Po mišljenju *Audiencia Nacional*, imenovani se nije ograničio na držanje strogo političkog govora u prilog nezavisnosti Baskije i socijalizma, što ne bi bilo pravno kažnjivo, ali je namjerno održao svoj govor na dvosmislen način, pozivajući na „razmišljati kako bi se odabrao najprikladniji put“, ili onaj „koji će državi nanijeti najveću štetu“, i to „koji vodi ovaj narod prema novom demokratskom scenariju“ i na kraju svog govora je uzviknuo *Gora Argala* ("Živjela Argala"), držeći pohvalni govor o Argali kao teroristu. Na kraju, *Audiencia Nacional* je napomenuo da je ovaj događaj bio široko medijski praćen, te da samim time postoji javni utjecaj koji je potreban za kvalifikovanje kao krivičnog djela. Kazna zatvora u trajanju od jedne godine nije podrazumijevala zatvaranje podnosioca predstavke, budući da ovaj nije imao krivični dosije, pa je zbog toga ona bila predmet suspenzije.

13. Podnosilac predstavke je podnio žalbu višem sudu. Vrhovni sud je presudom od 14. marta 2012. godine odbio žalbu. Ovaj sud je zaključio da je događaj zaista bio odavanje počasti Argali, tokom koje je bilo istaknuto

nekoliko znakova pijeteta i poštovanja prema njemu. On je primijetio sljedeće: podnosilac predstavke, kao protagonist događaja, želio je pohvaliti ličnost Argale, koji je bila poznata samo po svojoj zapaženoj ulozi u ETA-i; naravno, opravdavanje terorizam je krivično djelo koji je mogao ući u sukob sa pravom na slobodu izražavanja; stoga je zadatak sudije bio da provede ispitivanje od slučaja do slučaja i ispita konkretne rečenice koje su korištene, kontekst i situaciju u kojoj su izrečene, kao i sve okolnosti slučaja, da bi zaključio o postojanju ili ne postojanju krivičnog djela; u slučaju sumnje, princip *favor libertatis* morao se uzeti u obzir; u svakom slučaju, „govor mržnje“, koji uključuje hvaljenje ili opravdavanje terorističkih djela, nije obuhvaćen pravom na slobodu izražavanja; u tom smislu, bilo je potrebno uzeti u obzir doslovno značenje riječi, ali i namjeru sa kojom su izgovorene. Vrhovni sud je utvrdio da je *Audiencia Nacional* pravilno ispitala kontekst u kojem je govor podnosioca predstavke održan, i napomenuo je da nije sadržaj ovog govora kao takav nespojiv sa pravom na slobodu izražavanja, već sveukupnost aktivnosti koja su obavljena u čast Argale. Naime, on je precizirao da se događaj sastojao od odavanja počasti uz glavno učešće podnosioca predstavke, koji je čak na kraju svog govora uzviknuo *Gora Argala* („Živio Argala“), i da to nije obuhvaćeno pravom na slobodu izražavanja. Konačno, on je ukazao da se događaj ne može smatrati strogo privatne prirode, s obzirom da se, između ostalog, dogodio na javnom mjestu i da je približno dvije stotine pedeset ljudi učestvovalo u javnoj manifestaciji koja je uslijedila. Isto tako, Vrhovni sud je naveo da su činjenice iz događaja imale značajan uticaj na javnost budući da su bile široko medijsko praćene.

Jedan od sudija Vrhovnog suda izrazio je suprotno mišljenje. Napomenuo je da, iako je predmetni čin bio odavanje počasti Argali, ni scenarij ni riječi podnosioca predstavke nisu izrazile slavljenje terorizma. Naprotiv, njegov govor je isticao važnost nastavka miroljubivog puta za postizanje političkih ciljeva nezavisnosti Baskije. Po njegovom mišljenju, ovo tumačenje bilo je najprikladnije s obzirom na cjelovit govor. U svakom slučaju, činjenice događaja ne idu u prilog zaključku o namjeri podnosioca predstavke da slavi van razumne sumnje.

14. Podnosilac predstavke uložio je *amparo* žalbu Ustavnom sudu, navodeći kršenje njegovih prava na ideološku slobodu i slobodu izražavanja, kao i na političko učešće, predviđenih članovima 16. stav (1) i 20. stav (1) Ustava Španije. Konkretno, on je naveo da je njegov govor bio političke prirode i u znak sjećanja na preminulu osobu, te da nije izgovorio nijedan izraz koji bi doveo do zaključka da je održao pohvalni govori ili opravdao teroristička djela koja su izvršili ETA ili njeni članovi. Izraz *Gora Argala* koji je uzviknuo na kraju svog govora nije podrazumijevao nikakve pohvale terorističkih djela ili Argali u njegovom svojstvu kao teroriste, već počast prijatelju kojeg je ubila ekstremno desničarska teroristička organizacija. Podnosilac predstavke je smatrao da je javni uticaj događaja

posljedica činjenice da je udruženje za zaštitu prava žrtava terorizma podnijelo krivičnu prijavu protiv njega, i da prethodno, konkretan događaj nije bio medijski praćen. Različite manifestacije pijeteta i poštovanja koje su se događale tokom događaja (uključujući izvođenje muzike, poezije i plesa) bile su uobičajene aktivnosti na sahranama u Baskiji. Polaganje crvenih karanfila ispred Argaline fotografije moglo se shvatiti samo kao znak naklonosti. Na kraju, on je naveo da rečenica koju je izgovorio pozivajući na „razmišljati kako bi se odabrao najprikladniji put“, ili onaj „koji će državi nanijeti najveću štetu“, izoliran i izvan konteksta, mogao bi se shvatiti kao podrška terorističkim akcijama. Ipak, on je jasno precizirao da se ovim putem mora krenuti „koji vodi ovaj narod prema novom demokratskom scenariju“. Zaista, iz cijelog njegovog govora bilo je jasno da se zalagao za ostvarivanje političkih ciljeva ljevice abertzalea demokratskim sredstvima, pa je na taj način pozvao na razmišljanje i odgovornost ljevice abertzalea.

15. Ovaj viši sud ju je odbacio presudom od 20. juna 2016. godine, koja je podnosiocu predstavke uručena sljedećeg 14. jula. Pritom je napomenuo da bi se govor imenovanog mogao okarakterizirati kao „govor mržnje“ i da je imao nezanemarljiv utjecaj na javnost. Isto tako, on je napomenuo da je ovaj govor zaista predstavljao podsticanje na nasilje korišten kao sredstvo za postizanje političkih ciljeva: naime, okolnosti u ovom događaju stvorile su plodno tlo za teroristička djelovanja, uz činjenicu da je sporni javni događaj prethodno najavljen pomoću plakata, u kontekstu gdje je teroristička aktivnost i dalje bila veliki društveni problem. Ustavni sud je pristupio utvrđivanju ravnoteže različitih interesa o kojima je riječ i smatrao je da je podnosilac predstavke prekoračio granice slobode izražavanja zanemarujući pravo drugih da ne budu ugroženi govorom kojim se opravdava terorizam. On je posebno uzeo u obzir relevantnu sudsku praksu Suda o govoru mržnje i podsticanju na nasilje, citirajući u tom smislu sljedeći odlomak iz presude u predmetu *Féret protiv Belgije* (broj 15615/07, tačka 73., 16. jula 2009. godine): „Sud smatra da podsticanje na mržnju ne mora nužno zahtijevati pozivanje na neki od činova nasilja ili na neko drugo kažnjivo djelo. (...)“. Slično, pozvao se na sljedeći odlomak iz presude u predmetu *Süreks protiv Turske* (broj 1) (broj 26682/95, tačka 61., ESLJP 1999 IV): „(...)Konačno, u slučajevima kada te primjedbe podstiču na nasilje protiv pojedinca ili javnog zvaničnika ili dijela stanovništva, državne vlasti imaju pravo na šire polje slobodne procjene kada ispituju potrebu za miješanjem u slobodu izražavanja.“. Ustavni sud je smatrao da je podnosilac predstavke prekoračio granice prava na slobodu izražavanja, koje su kao takve zaštićene članom 10. Konvencije i članom 20. Ustava Španije, od trenutka kada je njegovo ponašanje predstavljalo „govor mržnje“. On je posebno istaknuo, da su se događaji odigrali na javnom mjestu i da je proizveo odjek u javnosti. On je također napomenuo da, kako bi se ponašanjem opravdavanja ili pravdanja terorističkih djela moglo biti

krivično sankcionisano, ono mora uključivati situaciju rizika za ljude ili prava trećih strana ili za demokratski sistem u cjelini, miješanje u takvom slučaju postaje neophodno u demokratskom društvu. Ustavni sud pozvao se na sudsku praksu Suda u pogledu razloga koji mogu opravdati ograničenja slobode izražavanja: ovaj zadnji bi mogao posebno biti podložan ograničenjima kada je ponašanje koje je u pitanju predstavljalo rizik po nacionalnu sigurnost, teritorijalni integritet ili javnu sigurnost, odbranu reda i sprječavanje zločina (*Leroy protiv Francuske*, broj 36109/03, tačka 43., 02. oktobra 2008. godine), ili moralnom podrškom datoj jednoj aktivnosti veličanja te aktivnosti (*Özgür Gündem protiv Turske*, broj 23144/93, tačka 65. ESLJP 2000 III, *Halis Doğan protiv Turske* (broj 3), broj 4119/02, tačke 35. i 37., 10. oktobra 2006. godine, i *Hocaoğulları protiv Turske*, broj 77109/01, tačka 39., 07. mart 2006. godine), ili moralnom podrškom datoj ideologiji kroz davanja pohvala upućene onima koji obavljaju srodnu aktivnost, slavljenjem autora ove aktivnosti (*Öztürk protiv Turske*, broj 22479/93, tačka 66., ESLJP 1999 VI, i *Leroy*, citirana gore, tačka 43.). Prema Ustavnom sudu, Sud je donio nekoliko odluka o nedopuštenosti u slučajevima u kojima je osuđujuća presuda proizašla iz manifestacije govora mržnje, čim bi on opravdao upotrebu nasilja radi postizanja političkog cilja (*Gündüz protiv Turske* (dec.), broj 59745/00, ESLJP 2003 XI (izvod), *Bahçeci i Turan protiv Turske*, broj 33340/03, 16. juna 2009. godine), te da je također donijela i presude kojima je utvrđeno da nije povrijeđeno pavo na slobodu izražavanja (*Zana protiv Turske*, 25. novembra 1997. godine, tačke 57.-60., Zbirka presuda i odluke 1997-VII, *Sürek* (broj 1), citirano gore, *Halis Doğan* (broj 3), citirano gore, *Hocaoğulları*, citirano gore, i *Leroy*, citirano gore). Uzimajući u obzir gore navedenu sudsku praksu, Ustavni sud je zaključio da krivična sankcija za djela opravdavanja terorizma iz člana 578. španskog krivičnog zakona predstavlja legitimno miješanje u slobodu izražavanja njihovih autora, u mjeri u kojoj se ova djelovanja mogu smatrati manifestacijom „govora mržnje“, čim je u njega uključena, uključujući indirektno, rizična situacija za osobe, prava trećih strana ili sistem demokratskih sloboda. Jedan od sudija Ustavnog suda izrazio je suprotno mišljenje. Po njegovom mišljenju, došlo je do povrede prava podnosioca predstavke na slobodu izražavanja, jer se ne može zaključiti da ponašanje podnosioca predstavke predstavlja podsticanje, čak i posredno, na izvršenje terorističkih djela. Elementi koji su uzeti u obzir pri procjeni podsticanja na nasilje, kao što su plakati koji najavljuju događaj, nisu se mogli pripisati podnosiocu predstavke, i nije utvrđena nikakva odgovornost u odnosu na odgovorne za takve odluke. Što se tiče njegovog govora, njegov sadržaj nije bio dvosmislen, jer je podnosilac predstavke eksplicitno pozivao na postizanje političkih ciljeva nezavisnosti Baskije mirnim i demokratskim sredstvima. Iz te činjenice, radilo se o političkom govoru koji se bavio pitanjem od velikog interesa u okviru rasprave istomišljenika.

RELEVANTNI DOMAĆI I MEĐUNARODNI PRAVNI OKVIR I PRAKSA

I. NACIONALNO ZAKONODAVSTVO

16. Relevantne odredbe Ustava Španije u ovom predmetu koje glase:

Član 20.

„1. Priznaju se i štite sljedeća prava :

a) slobodno izražavanje i širenje misli, ideja i stavova govorom, pismenim putem ili bilo kojim sredstvom reprodukcije ;

(...)

2. Vršenje pomenutih prava ne može biti ograničeno nikakvim oblikom prethodne cenzure.

(...)

4. Pomenute slobode će biti ograničene poštovanjem prava priznatih u ovom poglavlju, odredbama provedbenih zakona i, naročito, prava na čast, privatnost, na imidž i zaštitu omladine i djetinjstva.

(...)“

17. Relevantne odredbe Krivičnog zakona u ovom predmetu koje su bile na ovaj način izražene u vrijeme izvršenja događaja:

Član 41.

„Kazna apsolutne nesposobnosti podrazumijeva trajno oduzimanje osuđenim licima svih počasti, zaposlenja i javnih funkcija, čak i izbornih. Također, ona rezultira sa nemogućnošću da se za vrijeme trajanja kazne dobiju iste ili druge počasti, zaduženja ili zaposlenja u državnoj službi, ili da bude izabran na javnu dužnost, za vrijeme trajanja kazne.“

Član 578.

„1. Pohvalni govor ili opravdavanje, na bilo koji način javnog izražavanja ili širenja, krivičnih djela definiranih u članovima od 572. do 577. ovog Zakona ili osobe koje su sudjelovale u njihovom počinjenju, ili izvođenju djela kojima se nastoji diskreditirati, prezirati ili ponižavati žrtve terorizma ili njihovi bliski srodnici, kazniti će se kaznom zatvorom od jedne do tri godine i novčanom kaznom u rasponu od dvanaest do osamnaest mjeseci. Sudija također može odrediti u svojoj odluci, na vrijeme koje odredi, nametanje jedne ili više zabrana predviđenih članom 57. ovog Zakona. (...)“

Član 579.

„(...) 2. Odgovorni za djela koja su predviđene u ovom Poglavlju, ne dovodeći u pitanje kazne koje se na njih primjenjuju na osnovu prethodnih članova, također će biti podložni apsolutnoj nesposobnosti na duži vremenski period, između šest i dvadeset godina, u odnosu na izrečenu kaznu lišavanja slobode, uzimajući u obzir, na proporcionalan način, težinu djela, broj počinjenih djela i okolnosti povezane sa počiniteljem. (...)“

II. UNUTARNJI KONTEKST

18. ETA je 03. decembra 2008. godine ubila baskijskog poslovnog čovjeka, Ignacija Uriú Mendizábala, zbog njegovog sudjelovanja u izgradnji željezničke pruge namijenjene poboljšanju veze između Baskije i ostatka Španije. ETA je od 1995. godine odlučila, između ostalog, izvršiti atentate na političare, novinare, sudije i zatvorske službenike, koristeći nasilje na ulicama za postizanje svojih ciljeva (1995. godine zabilježeno je 136 dana urbanog nasilja). U 2005. godine ukupno 956 lica u Baskiji zahtijevalo je pratnju koju je država obezbjeđivala, a u 2008. godini u takvoj je situaciji bilo 185 sudaca, 105 poslovnih ljudi i 500 političara. Između 1990. godine i 2011. godine država je pod pratnju morala u Baskiji staviti ukupno 1619 ljudi¹. Između ostalog, oko 10.000 baskijskih poslovnih ljudi je od ETA -e primilo pisma iznude, koji su sadržavali prijetnje smrću u slučaju odbijanja plaćanja².

19. Napokon, 2006. godine ETA je prekinula primirje najavljeno iste godine izvršenjem atentata na aerodrom *Barajas* u Madridu, u kojem su poginule dvije osobe, a dvadeset drugih je ranjeno. U vrijeme ovih događaja, u partijskog krugu zabranjene političke stranke *Herri Batasuna*, postojala je interna rasprava i atmosfera dvosmislenosti. Sa jedne strane, oni koji su branili rekonstrukciju političke stranke udaljavanjem od nasilja ETA-e, i sa druge strane oni koji su bili za ETA.

U odnosu na konkretne činjenice, nakon navedenog događaja, javno tužilaštvo je otvorilo krivičnu istragu, i udruženje *Dignidad y Justicia*, koja okuplja žrtve terorizma ETA, je podnijelo tužbu protiv podnosioca predstavke.

III. TEKSTOVI VIJEĆA EUROPE

20. Dodatak Preporuci broj R (97) 20 Odbora ministara zemalja članicama o „govoru mržnje“, usvojen 30. oktobra 1997. godine, definira polje primjene ovdje navedenih principa kako slijedi:

„Za potrebe primjene ovih principa, izraz „govor mržnje“ podrazumijeva sve oblike izražavanja koji šire, raspiruju, podstiču ili pravdaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili druge oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući tu i netoleranciju izraženu u formi agresivnog nacionalizma i etnocentrizma, diskriminacije i neprijateljstva prema manjinama, migrantima i ljudima emigrantskog porijekla.“

¹ *Informe sobre la injusticia padecida por las personas amenazadas por ETA (1990-2011)*. José Ramón Intxaurbe, Vitorica Eduardo J. Ruiz Vieytez, Gorka Urrutia Asua. Instituto de Derechos Humanos Pedro Arrupe / Eusko Jaurlaritza Universidad de Deusto 31 de marzo de 2016. Izvještaj koje je naručila vlada Autonome zajednice Baskije.

21. Član 5. Konvencije vijeća Europe o sprječavanju terorizma, koja je stupila na snagu 01. juna 2007. godine, koju ju potpisala i ratificirala Španija (stupila na snagu u ovoj državi 01. juna 2009. godine), koja glasi kako slijedi :

Član 5.

Javno podstrekavanje na izvršenje terorističkih djela

„(1) U okviru ove Konvencije, „javno podstrekavanje na izvršenje terorističkog djela“ znači širenje ili bilo koji drugi oblik javnog oglašavanja poruka čiji sadržaj podstiče na izvršenje terorističkog djela ili ponašanje koje na direktan ili indirektan način zagovara izvršenje terorističkih djela, predstavlja opasnost od izvršenja jednog ili više takvih djela.

(2) Svaka Strana će u skladu sa svojim unutrašnjim pravom, usvojiti mjere koje se pokažu neophodnim za utvrđivanje krivičnog djela javnog podstrekavanja na izvršenje terorističkog djela, kako je definisano u stavu (1), kada je ono počinjeno protuzakonito i sa namjerom.“

PRAVO

I. O NAVODNOJ POVREDI ČLANA 10. KONVENCIJE

22. Podnosilac predstavke se žali na povredu svog prava na slobodu izražavanja zbog svoje krivične osude za opravdavanje terorizma, dok, shodno njemu, njegov govor je imao jedino za cilj uspostavljanje isključivo demokratskog i mirnog procesa usmjerenog na nezavisnost Baskije. On vidi u svojoj osudi kršenje člana 10. Konvencije, koji glasi kako slijedi :

„(1) Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i saopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih preduzeća.

(2) Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.“

23. Vlada osporava ovu tezu.

A. O dopuštenosti

24. Na osnovu istih obrazloženja koje je on iznio u vezi sa pitanjem navodne povrede člana 10. Konvencije (vidjeti tačke 34., 35. i 36., niže navedene), Vlada smatra da predstavku treba proglasiti nedopuštenom zbog očiglednog nedostatka osnova.

25. Podnosilac predstavke osporava ovu tezu.

26. Sud smatra da ova predstavka pokreće složena pravna i činjenična pitanja o kojima se ne može odlučiti bez ispitivanja osnovanosti. Stoga odbacuje prigovor Vlade o nedopuštenosti.

27. Konstatuje da predstavka nije očigledno neosnovana u smislu člana 35. Konvencije i da, osim toga, ne nailazi na bilo koji drugi osnov nedopuštenosti, Sud je proglašava dopuštenom.

B. O osnovanosti

28. Sud je konstatovao da nije sporno između strana da sporna osuda predstavlja mješanje u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja koja je kao takva zagarantovana članom 10. stav (1) Konvencije. Također nije sporno da je ovo mješanje bilo predviđeno zakonom i da je imalo legitimni cilj, naime javnu sigurnost, odbranu reda i sprječavanje zločina, i još i zaštitu ugleda ili prava drugih, u smislu člana 10. stava (2) Konvencije. U ovom slučaju, spor se odnosi na to je li mješanje bilo „neophodno u demokratskom društvu“ (Leroy protiv Francuske, broj 36109/03, tačka, 02. oktobar 2008. godine; Stomakhin protiv Rusije, broj 52273/07, tačka 83., 09. maj 2018. godine; Atamanchuk protiv Rusije, broj 4493/11, tačke 40.-42., 11. februar 2020. godine).

1. Teze strana

29. Podnosilac predstavke tvrdi da je jasno iz održanog govora, kao i iz stavova koje je javno branio u nekoliko navrata, da nije ciljao na činjenje nasilnih djela, već na ostvarivanje političkih ciljeva, za koje je rekao da ih želi braniti isključivo demokratskim i mirnim procesom, u odsustvu bilo kakvog nasilja. Prema njegovom mišljenju, iako se može smatrati da mješanje u njegovu slobodu izražavanja ima pravnu osnovu i da služi legitimnom cilju, ne može se zaključiti da je bila neophodna u demokratskom društvu.

30. Također, podnosilac predstavke tvrdi da su njegov govor bio politički izraz zbog važne uloge koju je, kako kaže, uvijek imao u okviru separatističkog pokreta Baskije, kako je devetnaest godina bio izabran kao lokalni vijećnik grada Bilbaa i autonomne zajednice Baskije. Osim toga, navodi da je Argala pripadao terorističkoj organizaciji ETA za vrijeme španjolske diktature i da je bio korisnik zakona o amnestiji, da čak nikada nije osuđivan niti čak gonjen.

31. Podnosilac predstavke navodi da je čin obilježavanja organiziran u spomen na Argalinu smrt bio legalan: precizira po ovom pitanju da ovaj čin bio odobren od strane organa vlasti, i da, oni nisu čak procesuirale organizatore. Tako, da su policajci prisustvovali predmetnom događaju i sačinili izvještaj u kojem se konstatira odsutnost kažnjivog krivičnog djela. Osim toga, govor je održan pred oko pedesetak ljudi, od kojih je većina bila rodbina žrtve koja je imenovanog lično poznavala. Prema imenovanom,

također treba uzeti u obzir da je osporeni govor izrečene usmeno, bez mogućnosti njegovog preoblikovanja, usavršavanja ili povlačenja.

32. Nadalje, podnosilac predstavke navodi da se njegova intervencija dogodila u kontekstu rasprave od javnog interesa od iznimne važnosti u Baskiji, naime o izboru isključivo demokratskih i mirnih puteva za ostvarivanje političkih ciljeva separatističkog pokreta Baskije. U tom smislu, on smatra da je polje procjene koje država uživa bilo posebno ograničeno. Također, on ukazuje da je tokom suđenja, ETA najavila konačno primirje organizacije i stoga smatra da smo se suočili sa kontekstom odsustva nasilja od strane separatističkog pokreta.

33. Na kraju, podnosilac predstavke navodi da izrečena sankcija nije bila nimalo proporcionalna s obzirom na činjenicu da mu je kao političaru bilo nemoguće godinama obavljati aktivnosti na institucionalnom nivou.

34. Vlada najprije ukazuje da u trenutku događaja, u 2008. godini, ETA još bila usred kriminalnih aktivnosti, počinivši jedno dvadesetak terorističkih djela tokom te godine. Ona navodi da je osoba kojoj se odavala počast, Argala, bio u svojstvu vođe terorističke organizacije ETA i da je citat koji se pripisuje ovoj osobi pojavio na plakatu koji poziva na događaj, precizirajući da je ona završila sa „oružana borba je neophodna za napredovanje“. Stoga se, shodno Vladi, tokom svog govora podnosilac predstavke je pozvao na potrebu nastavka oružane borbe dok su pregovori bili u toku sa nacionalnim vlastima. Uvijek, shodno njoj, kao rezultat toga, ETA je slijedila put koji je zagovarao podnosilac predstavke, pa su se iz tog razloga tokom 2008. dogodili i drugi atentati.

35. Vlada smatra da riječi podnosioca predstavke podržavaju i opravdavaju kriminalne aktivnosti koje je provodila ETA. U njenim očima, odavanje počasti nekome tko je bio značajan vođa organizacije može se samo tumačiti, od strane pristalica ETA-e, kao čin podrške terorističkim aktivnostima. Provođenje krivičnog zakona protiv takvog čina opravdavanja terorizma se pokazao kao proporcionalna mjera u okviru jednog demokratskog društva.

36. Konačno, Vlada navodi da se govor mržnje ne može opravdati zbog političke prirode izjava ili ličnosti pojedinca koji ih daje. Zaključiti drugačije značilo bi priznati potpuno neodgovorno ponašanje, kao što je, u ovom slučaju, pokušaj indoktrinacije masa. Vlada također smatra da činjenica da se radi o raspravi od javnog interesa ne može opravdati podsticanje na mržnju a koje je povezano sa spornim izjavama. Vlada smatra da je jedini javni interes koji bi trebao prevladati u ovom slučaju iskorjenjivanje terorističkog nasilja. S obzirom na usmenu prirodu izrečenog govora, također treba uzeti u obzir i činjenicu da je podnosilac predstavke svoje riječi pripremio unaprijed te je stoga imao priliku razmisliti o njima.

2. Ocjena Suda

a) Opći principi

37. Opći principi kojih se treba pridržavati pri utvrđivanju da li je miješanje u ostvarivanje prava na slobodu izražavanja „neophodno u demokratskom društvu“, u smislu člana 10. stava (2) Konvencije, dobro su utvrđena u sudskoj praksi Suda. Oni su u više navrata ponovljeni (*Mouvement raëlien suisse protiv Švicarske*, broj 16354/06, tačka 48., ESLJP 2012, *Animal Defenders International protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj 48876/08, tačka 100., ESLJP 2013. i *Perinçek protiv Švicarske*, broj 27510/08, tačka 196., ESLJP 2015) i mogu se sažeti na sljedeći način:

i. Sloboda izražavanja predstavlja jedan od osnovnih fundamenata demokratskog društva i jedan od osnovnih uvjeta za njegov napredak i za razvijanje svakog pojedinca. Pod rezervom predviđenu stavom (2) člana 10., ona se ne odnosi samo na „informacije“ ili „ideje“ koje su primljene sa naklonošću ili koje se smatraju bezopasnim ili ravnodušnim, već i za one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiravaju: takvi su zahtjevi pluralizma, tolerancije i otvorenog duha bez kojih nema „demokratskog društva“. Kao što je navedeno u članu 10., ona podliježe izuzecima, koji su, međutim, restriktivnog tumačenja i potreba za njihovo ograničenje mora biti ustanovljena na uvjerljivi način.

ii. Pridjev „neophodan“, u smislu člana 10. stav (2), implicira postojanje prijeke društvene potrebe. Visoke Strane ugovornice uživaju izvjesno polje slobodne ocjene pri razmatranju da li postoji jedna takva potreba, međutim, ono se duplira europskom kontrolom koja se odnosi istovremeno i na zakon i na odluke koje ga primjenjuju, čak i one koje donosi nezavisan sud. Dakle, Sud ima nadležnost da donese konačnu odluku o pitanju da li je „ograničenje“ u skladu sa slobodom izražavanja.

iii. Sud nema zadatak da preuzme mjesto nadležnih nacionalnih organa, već je na njemu da provjeri odluke koje su donesene shodno članu 10. Iz toga ne slijedi da bi se ona trebala ograničiti na utvrđivanje je li tužena država koristila to diskreciono pravo u dobroj vjeri, pažljivo i na razuman način: on mora razmotriti osporavano miješanje u svjetlu cijelog predmeta kako bi utvrdilo je li proporcionalno legitimnom cilju koji se želi postići i da li se razlozi na koje se pozivaju nacionalne vlasti da bi ga opravdali relevantne i dovoljne. Pri tome, Sud se mora uvjeriti da su nacionalni organi primijenili pravila koja su obuhvaćena članom 10., i kao dodatak, oslanjajući se na prihvatljivu ocjenu relevantnih činjenica.

38. Član 10. stav (2) Konvencije ostavlja malo prostora za ograničenja slobode izražavanja u oblasti političkog govora i rasprave - u kojima ovaj zadnji je od najveće važnosti - ili u pitanjima od općeg interesa. Međutim, ne može se reći da je stoga sloboda izražavanja u oblasti političke kritike neograničena. Sud podsjeća da tolerancija i poštivanje jednakog

dostojanstva svih ljudskih bića predstavljaju temelj demokratskog i pluralističkog društva. Kao rezultat toga, u principu se može smatrati neophodnim, u demokratskim društvima, sankcionisati, spriječiti, sve oblike izražavanja koji propagiraju, ohrabruju, promovišu ili opravdavaju mržnju zasnovanu na netoleranciji (uključujući vjersku netoleranciju), ako vodimo računa da su nametnute „formalnosti“, „uvjeti“, „ograničenja“ ili „sankcije“ proporcionalne legitimnom cilju koji se želi postići (vidjeti, u vezi s govorom mržnje i opravdavanjem nasilja, gore citirani Sürek (broj 1), tačka 62., Gündüz, citirano gore, tačka 40., i Stern Taulats i Roura Capellera protiv Španije, broj 51168/15 i 51186/15, tačka 33., 13. mart 2018. godine).

39. Dakle, kako bi se utvrdilo je li miješanje javnih vlasti u pravo na slobodu izražavanja „neophodno u demokratskom društvu“, Sud je naglasio da je kazna zatvora izrečena za djelo počinjeno u kontekstu političke rasprave kompatibilna sa slobodom izražavanja samo u izuzetnim okolnostima i da je osnovni element koji treba uzeti u obzir je li govor podstiče na upotrebu nasilja ili predstavlja govor mržnje (vidjeti, između mnogih drugih, Gerger protiv Turske, broj 24919/94, tačka 50., 08. jula 1999. godine, Wingrove protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 25. novembra 1996. godine, tačka 58., Izvještaji 1996. V, Otegi Mondragon protiv Španije, broj 2034/07, tačke 50. i 54., ESLJP 2011, i Stern Taulats i Roura Capellera, citirano gore, tačka 34.).

40. Da bi se presjeklo da li je došlo do govora mržnje, potrebno je uzeti u obzir određeni broj faktora, koji su sistematizovani, između ostalog, u predmetu *Perinçek* (citirano gore, tačke 204.-207., sa citiranim referencama):

i. Saznati da li je govor izrečen u napetom političkom ili društvenom kontekstu. Ako je takav slučaj, Sud općenito priznaje da neki oblik miješanja može biti opravdan koji se odnosi na takve riječi.

ii. Pitanje je saznati da li izrečen govor, ispravno protumačen i cijenjene u njegovom neposrednom ili općem kontekstu, može proći kao direktan ili indirektan poziv na nasilje ili kao opravdanje nasilja, mržnje ili netolerancije. Kada razmatra ovo pitanje, Sud je posebno osjetljiv na kategorične izjave kojim se napadaju ili ocrnjuju čitave grupe, bile one etničke, vjerske ili druge.

iii. Sud također uzima u obzir način na koji su izgovorene riječi formulisane i njihovu sposobnost - direktnu ili indirektnu - da nanesu štetu.

41. U okviru gore navedenih slučajeva, upravo je kombinacija ovih različitih faktora, a ne jedan od njih uzet pojedinačno, imala odlučujuću ulogu u ishodu parnice. Sud stoga pristupa ovoj vrsti predmeta eminentno uzimajući u obzir kontekst. (*Perinçek*, citirano gore, tačka 208.).

b) Primjena ovih principa na ovaj predmet

42. Najprije, treba konstatovati, čak i ako je podnosilac predstavke osoba koja uživa određeni značaj na političkom polju, s obzirom na njegovo

dugo političko kretanje u Baskiji prethodnih nekoliko godina i njegovu referentnu poziciju u okviru separatističkog pokreta Baskije, u vrijeme izvršenja nije djelovao u svojstvu političara (vidjeti tačku 11. gore). Naime, imenovana osoba nije govorila kao izabrani predstavnik parlamentarne grupe ili političke stranke, jer on nije imao takav status u vrijeme događaja, i to već godinama (vidjeti, *a contrario*, *Otegi Mondragon*, citirano gore, tačka 51., i *Castells protiv Španije*, 23. aprila 1992. godine, tačka 6., serija A broj 236).

43. Ipak, Sud smatra da se govor podnosioca predstavke odnosio na temu od općeg interesa u španskom društvenom kontekstu, a naročito za Baskiju. Naime, pitanje nezavisnosti Baskije dugo vremena se ponavlja u španskom društvu, kao i rasprava o upotrebi ili ne oružanog nasilja u cilju postizanja nezavisnost Baskije. U tom smislu, pitanje teritorijalnog integriteta Španije je osjetljiva tema koja generira različita stajališta i mišljenja unutar španjolskog društva, često snažna i strastvena. Riječ je o raspravi koja obično ne izaziva ravnodušnost španskog društva, čak naprotiv. Stoga, radi se zaista o javnoj raspravi od općeg interesa (vidjeti, *mutatis mutandis*, *Mamère protiv Francuske*, broj 12697/03, tačka 20., ESLJP 2006 XIII, *Hertel protiv Švicarske*, 25. avgust 1998. godine, tačka 47., Izvještaji 1998 VI, *Bladet Tromsø i Stensaas protiv Norveške*, broj 21980/93, tačka 62., ESLJP 1999 III, *VgT Verein gegen Tierfabriken protiv Švicarske*, broj 24699/94, tačke 70. i 72., ESLJP 2001 VI, i *Steel and Morris protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj 68416/01, tačke 88.-89., ESLJP 2005 II).

44. Međutim, činjenica da se radi o pitanju od općeg interesa ne znači da je pravo na slobodu izražavanja u ovoj oblasti nužno neograničeno. Kao što se podsjeća u gore navedenim tačkama 37. i 38., tolerancija i poštivanje jednakog dostojanstva svih ljudskih bića predstavlja temelj demokratskog, pluralističkog i miroljubivog društva. Dakle, mora se utvrditi da li je govor koji je održao podnosilac predstavke u ovom predmetu pozivao na upotrebu nasilja ili se može smatrati govorom mržnje ili opravdanje ili slavljenje ili opravdavanje terorizma. U tom cilju, Sud je pozvan da odluči o pitanju može li se sankcija izrečena podnosiocu predstavka klasificirati kao proporcionalna legitimnom cilju koji se želi postići, uzimajući u obzir različite faktore koji karakteriziraju govor mržnje ili pohvalni govor ili opravdavanje terorizma i na koje smo podsjetili u gore navedenim tačkama 40. i 41. Posebno se mora uzeti u obzir kontekst koji okružuje činjenice u predmetu (Perinçek, citirano gore, tačka 208.).

45. Što se tiče, najprije, prvog od kriterijuma koji karakterišu govor mržnje, Sud primjećuje da su izrečene riječi podnosioca predstavke date u napetom političkom i društvenom kontekstu. Zaista, Sud je već cijenio stanje koju Španija poznaje tokom duga niza godina po pitanju terorizma, kao i razmatranje Baskije kao „politički osjetljive regije“ (*Herri Batasuna i Batasuna protiv Španije*, broj 25803/04 i 25817/04, tačka. 89, ESLJP 2009).

On posebno primjećuje da činjenice opisane u gore navedenim tačkama 18. i 19. jasno odražavaju da se radi o napetom političkom i društvenom kontekstu.

46. Što se tiče drugog gore navedenog kriterija, potrebno je ispitati jesu li sporni govor, pravilno protumačen i cijenjene u njegovom neposrednom ili općem kontekstu, da li se može podvesti pod direktnim ili indirektnim pozivom na nasilje ili kao opravdanje za nasilje, mržnju ili netoleranciju. Sud je primijetio da je imenovani, kao glavni govornik, učestvovao u događaju čija je namjera bila odavanje počasti i držanje pohvalnog govora prizatom članu terorističke organizacije ETA. Međutim, Sud smatra da govor koji se čita kao cjelina ne potiče niti na upotrebu nasilja niti na oružani otpor, bilo direktno ili indirektno (*Gerger protiv Turske*, citirano gore, tačka 50., *Faruk Temel protiv Turske*, broj 16853/05, tačka 62., 01. februar 2011 godine). Zaista, podnosilac predstavke je izričito izrazio da je potrebno izabrati najprikladniji put koji će narod voditi do demokratskog scenarija. Iako bi se neki izrazi koje je podnosilac predstavke koristio mogli smatrati dvosmislenim (vidjeti tačku 10. gore navedenu), ne može biti govora o zaključku da je namjeravao podstaknuti na upotrebu nasilja pravdajući i držeći pohvalni govor za terorističko nasilje. U tom smislu, valja podsjetiti da član 10. stav (2) Konvencije ostavlja malo prostora za ograničenja slobode izražavanja u oblasti govora i političkih rasprava (vidjeti gore navedenu tačku 38.).

47. Sud primjećuje da postoji nekoliko nejasnoća u vezi sa kontekstom djela i razlozima za prisustvovanje a koje je podnosilac predstavke naveo. Zaista, iako imenovani navodi da je to bio porodični čin, on također tvrdi da je to bio politički čin. Podnosilac predstavke dalje navodi da je to bio privatni čin, ali održan na javnom mjestu na kojem se raspravljalo o pitanju od javnog interesa. Također, on objašnjava da su učesnici bili prijatelji i rođaci do broja 50, ali u stvarnosti je na kraju učestvovalo 250 ljudi. Također treba uzeti u obzir da vlasti nisu bile obaviještene o konkretnoj prirodi djela koje se na kraju dogodilo. Sa druge strane, Sud posebno primjećuje da podnosilac predstavke nije bio organizator događaja niti odgovorna osoba zadužena za projektovanje fotografija članova ETA-e sa kapuljačama (vidjeti gore navedne tačke od 5. do 7.). On cijeni da samo učestvovanje podnosioca predstavke na događaju, samo po sebi, ne može se smatrati kao da sadrži poziv na upotrebu nasilja niti da predstavlja govor mržnje (*Nejdet Atalay protiv Turske*, broj 76224/12, tačka 20., 19. novembar 2019. godine).

48. Što se tiče, konačno, trećeg kriterija koji karakteriše govor mržnje, to jest načina na koji su izgovorene riječi formulisane i njihov kapacitet – direktni ili indirektni - da nanose štetu, Sud primjećuje da su izjave podnosioca predstavke date usmeno u kontekstu događaja koji je okupio pristalice separatističkog pokreta Baskije, a posebno Argale. U tom smislu, ne proizlazi iz načina na koji je formulisan izrečeni govor da postoji

posebna sposobnost da se nanese šteta (vidjeti *Gerger*, citirano gore, tačka 50., i, *a contrario*, citirano gore *Féret*, tačka 76. i *Vejdeland i drugi protiv Švedske*, broj 1813/07, tačka 56., 09. februar 2012. godine).

49. Ako su razlozi za odluke domaćih sudova o granicama slobode izražavanja kada su u pitanju prava drugih dovoljni i poštuju kriterije utvrđene sudskom praksom Suda, potrebni su ozbiljni razlozi da Sud donese svoje mišljenje kojim će zamijeniti mišljenje domaćih sudova (*MGN Limited protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, boj. 39401/04, tačke 150. i 155., 18. januara 2011. godine i *Palomo Sánchez i drugi protiv Španije*, broj 28955/06 i 3 druga, tačka 57., ESLJP 2011). Međutim, uzimajući u obzir sve navedene kriterije u vezi sa kontekstom predmeta, Sud nije mogao pratiti ocjenu relevantnih činjenica koju je domaći sud proveo, a koji su doveli do osuđujuće presude podnosioca predstavke. Zaista, s obzirom na okolnosti u vezi sa spornim događajem, govor podnosioca predstavke, se ne uklapa u „govor mržnje“. Iako se radilo o govoru održanom u kontekstu čina odavanja počasti članu terorističke organizacije ETA, Sud nije mogao zaključiti da je podnosilac predstavke namjeravao opravdati teroristička djela ili držati pohvalni govor o terorizmu. Naprotiv, iz riječi podnosioca predstavke proizlazi da se zalagao za razmišljanje kojim bi se krenulo na novi demokratski put. Sud je dobro svjestan da je u trenutku događaja iz predmeta, terorističko nasilje ETA-e još uvijek bilo surova stvarnost (vidjeti gore navedene tačke 18. i 19.). Međutim, ovaj faktor nije mogao opravdati osuđujuću presudu podnosioca predstavke, a za koje je odgovarao sa sva djela koja su izvršena u vezi sa odavanjem počasti Argali.

50. Na kraju, Sud ponavlja da su priroda i težina izrečenih kazni također faktori koje treba uzeti u obzir pri mjerenju proporcionalnosti miješanja (*Kubaszewski protiv Poljske*, broj 571/04, tačka 46., 02. februar 2010. godine). Konkretno, Sud je već u nekoliko navrata zaključio da je kazna zatvora izrečena u slučajevima klevete kompatibilna sa slobodom izražavanja zagaranovanom članom 10. samo u izuzetnim okolnostima, i to posebno kada su druga osnovna prava ozbiljno povrijeđena, kao u slučaju, na primjer, širenja govora mržnje ili podsticanja na nasilje (*Amorim Giestas i Jesus Costa Bordalo protiv Portugala*, broj 37840/10, tačka 36., 03. aprila 2014. godine). S obzirom na gore navedene zaključke, osuđujuća presuda podnosioca predstavke se ne može smatrati proporcionalnom mjerom.

51. U svjetlu gore opisanog, a posebno, da postojanje direktno ili indirektno poticanja na terorističko nasilje nije dokazano i da je govor podnosioca predstavke više ličio na odbranu započinjanje demokratskog puta za postizanje političkih ciljeva ljevice abertzale, miješanje javnih organa vlasti u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja ne može se opisati kao „neophodno u demokratskom društvu“.

52. Sud zaključuje da je došlo do povrede člana 10. Konvencije u ovom predmetu.

II. O PRIMJENI ČLANA 41. KONVENCIJE

53. Prema članu 41. Konvencije: :

„Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili Protokola uz nju, a unutrašnje pravo visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.“

A. Odšteta

54. Podnosilac predstavke traži 20.000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete za koju je smatrao da je pretrpio, pozivajući se na gore navedeni slučaj Otegi Mondragon, tačke 70.-72.

55. Vlada smatra da podnosiocu predstavke ne treba dosuditi nikakav iznos jer nije pokazao da je pretrpio bilo kakvu štetu kao posljedicu svoje sedmogodišnje kazne suspenzije prava kandidovanja na izborima.

56. Sud je podnosiocu predstavke dosudio 6.000 eura za nematerijalnu štetu, plus svaki porez koji bi se mogao zaračunati na ime ovog iznosa.

B. Troškovi i izdaci

57. Podnosilac predstavke traži 3.000,80 eura na ime troškova i izdataka koje su učinjene u postupku pred domaćim sudovima i 5.000 eura na ime onih koje su učinjene za potrebe postupka vođenim pred Sudom.

58. Vlada smatra da iznosi koje podnosilac predstavke traži pretjerani.

59. Prema sudskoj praksi Suda, podnosilac predstavke može dobiti naknadu svojih troškova i izdataka samo u onoj mjeri u kojoj je utvrđena njihova stvarnost, njihova neophodnost i razumnost njihove visine. U ovom predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje posjeduje, Sud smatra da stvarnost troškova i izdataka nastalih pred domaćim sudom nije utvrđena. Stoga smatra razumnim dosuditi podnosiocu predstavke iznos od 5.000 eura, plus svaki porez koji bi se mogao zaračunati na ime ovog iznosa.

C. Zatezne kamate

60. Sud smatra primjerenim određivanje stope zatezne kamate na kamatnu stopu za olakšavanje kredita Europske centralne banke uvećane za tri procentna poena.

IZ NAVEDNIH RAZLOGA, SUD,

1. *Prolašava*, jednoglasno, predstavku dopuštenom;
2. *Utvrđuje*, sa četiri glasa prema tri, da je došlo do povrede člana 10. Konvencije;

3. *Utvrdjuje*, sa četiri glasa prema tri,
- a) da će tužena država isplatiti podnosiocu predstavke, u roku od tri mjeseca od datuma pravosnažnosti presude, u skladu sa članom 44. stav (2) Konvencije, sljedeće iznose:
 - i. 6.000 eura (šest hiljada eura) za nematerijalnu štetu, plus svaki porez koji bi se mogao zaračunati na ime ovog iznosa;
 - ii. 5.000 eura (pet hiljada eura) za troškove i izdatke, plus svaki porez koji bi se mogao zaračunati na ime ovog iznosa;
 - b) da će se od isteka navedenog roka i do isplate, ti iznosi biti povećani za običnu kamatu po stopi jednakoj najnižoj kreditnoj stopi Europske centralne banke koja se primjenjuje u ovom period uvećana za tri postotna boda.
4. *Odbacuje*, jednoglasno, preostali dio zahtjeva za pravičnu naknadu.

Sačinjeno na francuskom jeziku, zatim otpremljeno u pisanom obliku dana 02. juna 2021. godine, u skladu s članom 77. stavovi (2) i (3) Pravila.

Milan Blaško
Sekretar

Paul Lemmens
Predsjednik

U skladu sa članovima 45. stav (2) Konvencije i 74. stav (2) Pravila, uz ovu presudu su priložena sljedeća izdvojena mišljenja:

- saglasno mišljenje sudije Lemmens;
- suprotno mišljenje sudije Dedov.

P.L.
M.B.

SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE LEMMENS

1. Slažem se sa svojim kolegama iz većine da je došlo do povrede člana 10. Konvencije u ovom predmetu.

Međutim, iako moje kolege kršenje nalaze samo na nivou odluka domaćih sudova, po mom mišljenju ono se već nalazi na nivou zakonodavstva koji se primjenjuje. Osim toga, smatram da je presuda donekle dvosmislena u pogledu vrsta izgovorenih riječi, vezanih za terorizam, koji bi mogli opravdati reakciju vlasti.

Opći primjenjivi principi: poziv na nasilje i govor mržnje

2. Presuda podsjeća da se sloboda izražavanja posebno odnosi na informacije ili ideje „koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiravaju“ (tačka 37., i, presude). Također, podsjeća da član 10. Konvencije „ostavlja malo prostora za ograničenja slobode izražavanja u oblasti političkog govora i rasprave - u kojima ovaj zadnji je od najveće važnosti - ili u pitanjima od općeg interesa“ (tačka 38. presude).

Ako izgovorene riječi koje se odnose na pitanja od javnog interesa zahtijevaju snažnu zaštitu, one „koje brane ili opravdavaju nasilje, mržnju, ksenofobiju ili druge oblike netolerancije“ obično nisu zaštićene članom 10 (Perinçek protiv Švicarske, broj 27510/08 , tačka 230., ESLJP 2015 (odlomci)).

3. Među ovim izgovorenim riječima koje na taj način izbjegavaju visoki stepen zaštite, postoje prije svega *pozivi na nasilje*. U slučaju političkog govora održanog u kontekstu napetosti između centralne države i regije koja traži svoju autonomiju, može se raditi o podsticanju „na oružani otpor ili na ustanak“ (vidjeti *Gerger protiv Turske*, broj 24919/94, tačka 50., 08. jula 1999. godine). U klimi terorizma, može se raditi na poziv na izvršenje terorističkog čina (vidjeti član 5. Konvencije o sprečavanju terorizma, potpisane 16. maja 2005. godine, citirano u tački 21. presude, koji obavezuje države ugovornice da kriminaliziraju „javno izazivanje za počinjenje terorističkog djela“; za slučajeve primjene: *Gürbüz i Bayar protiv Turske*, broj 8860/13, tačka 42., 23. jula 2019. godine i *Mehdi Tanrıkuu protiv Turske (broj 2)*, broj 33374/10, tačka 64., 19. januara 2021. godine).

Može se raditi o direktnom ili indirektnom pozivu (vidjeti gore navedeno *Perinçek*, tačka 206., *Kaboğlu i Oran* protiv Turske, broj 1759/08 i 2 druga, tačka 82., 30. oktobar 2018. godine i *Altıntaş protiv Turske*, broj 50495/08, tačka 31., 10. marta 2020. godine).

4. Zatim postoji *govor mržnje*.

Ovaj pojam pokriva „sve oblike izražavanja koji propagiraju, podstiču na, promovisu ili opravdavaju mržnju zasnovanu na netoleranciji“ (*Gündüz protiv Turske*, broj 35071/97, tačka 40., ESLJP 2003 XI; za detaljniju definiciju, dodatak Preporuci broj R (97) 20 Komiteta ministara od 30. oktobra 1997. godine o „govoru mržnje“, citiran u tački 20. presude). Sud je kao primjer citirao „kategorične izjave kojim se napadaju ili ocrnjuju čitave grupe, bile one etničke, vjerske ili druge“ (*Perinçek*, citirano gore, tačka 206.). Takve izjave „su nespojive sa vrijednostima tolerancije, društvenog mira i nediskriminacije koje Konvencija podrazumijeva i ne potpadaju pod pravo na slobodu izražavanja koje je sadržano u njoj“ (*SAS protiv Francuske*, broj 43835/11, tačka 149., ESLJP 2014 (odlomci); vidjeti, u istom smislu, *Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (dec.), broj 23131/03, ESLJP 2004 XI, i *Pavel Ivanov protiv Rusije* (dec), broj 35222/04, 20. februara 2007. godine).

Podsticanje na mržnju ne podrazumijeva nužno izričit poziv na nasilje ili na činjenje drugih krivičnih djela (*Féret protiv Belgije*, broj 15615/07, tačka 73., 16. juli 2009. godine, *Vejdeland i drugi protiv Švedske*, broj 1813/07, tačka 55., 09. februar 2012. godine, *Dmitriyevskiy protiv Rusije*, broj 42168/06, tačka 99., 03. oktobar 2017. godine, *Ibragim Ibragimov i drugi protiv Rusije*, broj 1413/08 i 28621/11, tačka 94., 28. avgust 2018. godine i *Atamančuk protiv Rusije*, broj 4493/11, tačka 52., 11. februar 2020. godine).

5. U brojnim predmetima, Sud konstatuje da sporne izjave, koje mogu biti čak opasne, ne sadrže nikakav poziv na upotrebu nasilja i ne predstavljaju govor mržnje. U takvim slučajevima, on primjećuje da se radi o „bitnom elementu koje treba uzeti u obzir“ (vidjeti, na primjer, *Erdost protiv Turske*, broj 50747/99, tačka 47., 08. februar 2005. godine, *Erdal Taş protiv Turske* (broj 3), broj 17445/02, tačka 33., 20. septembar 2007. godine, *Savgın protiv Turske*, broj 13304/03, tačka 45., 02. februar 2010. godine, *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası protiv Turske*, broj 20641/05, tačka 75., ESLJP 2012 (izvodi), *Önal protiv Turske*, broj 41445/04 i 41453/04, tačka 42., 02. oktobar 2012. godine, i *Bülent Kaya protiv Turske*, broj 52056/08, tačka 41., 22. oktobar 2013. godine). Ovaj elemenat navodi Sud da smatra da je polje slobodne procjene nacionalnih vlasti u pogledu spornih izjava ograničeno.

Između ostalog, u jednom predmetu u kojem je podnosilac predstavke bio procesuiran i osuđen za „propagandu u korist terorističke organizacije“, Sud je zaključio povredu člana 10. iz razloga što domaći sudovi nisu ispitali da li se sporne izjave mogle biti smatrane kao da sadrže podsticanje na nasilje ili govor mržnje (*Özer protiv Turske* (broj 3), broj 69270/12, tačka 39., 11. februar 2020. godine). Poruka je jasna: Sama činjenica izražavanja

pozitivnog mišljenja o terorističkoj organizaciji ne može opravdati mijesanje vlasti u slobodu izražavanja.

Veličanje terorizma u smislu člana 578. španskog krivičnog zakona

6. To nas dovodi do ispitivanja iz blizine kriminalizacije pohvalnog govora, opravdavanje ili veličanje terorizma, krivičnog djela predviđenog članom 578. španskog krivičnog zakona (vidjeti tačku 17. presude) i za šta je podnosilac predstavke osuđen u ovom predmetu.

Sud „prihvata da se određeni oblici identifikacije sa terorističkom organizacijom, a posebno veličanje ove potonje, mogu biti smatrani podrškom terorizmu i poticanjem na nasilje i mržnju. Isto tako, Sud prihvata da širenje poruka u kojima se opravdava ili hvali počinilac atentata ... [može] predstavljati [čin] poticanja na terorističko nasilje“ (*Yavuz i Yaylali protiv Turske*, broj 12606/11, tačka 51., 17. decembar 2013. godine, i *Güler i Uğur protiv Turske*, broj 31706/10 i 33088/10, tačka 52., 02. decembar 2014. godine; označeno kurzivom od strane niže potpisanog). Međutim, ograničenje slobode izražavanja zasnovano na veličanju terorizma „bit će predmet izrazite pomnog pregleda od strane Suda“ (*Yavuz i Yaylali*, citirano gore, tačka 51.).

Iako se pohvalni govor o terorizmu ne može smatrati, u konkretnim okolnostima predmeta, kao podsticanjem na nasilje ili govor mržnje, on u principu ne predstavlja dovoljan razlog za opravdanje osude osobe koja ju je izrekla (vidjeti, između ostalih, *Yavuz i Yaylali*, citirano gore, tačka 52., i *Belge protiv Turske*, broj 50171/09, tačke 33.-36., 06. decembra 2016. godine, i tamo navedene reference; uporedite, relativno stari predmet gdje se veličanje terorističkog čina, u ovom slučaju, napad na *Kule bliznakinje* u New Yorku, samo po sebi smatralo relevantnim i dovoljnim razlogom da opravda sankciju izrečenu autoru poruke, iako domaći sudovi nisu ispitali njegove namjere, *Leroy protiv Francuske*, broj 36109/03, tačke 41.-46., 02. oktobar 2008. godine¹).

7. Član 578. stav (1) Krivičnog zakona Španije propisuje da „pohvalni govor ili opravdanje (...) [terorističkih] krivičnih djela ili osobe koje su sudjelovale u njihovom počinjenju ili izvođenju djela kojima se nastoji diskreditirati, prezirati ili ponižavati žrtve terorizma ili njihovi bliski srodnici, kazniti će kaznom zatvora (...) i novčanom kaznom (...)“

¹ Za oštru kritiku presude Leroy, posebno pogledati M. Scheinin, „Limits to freedom of expression : lessons from counter-terrorism“, in T. McGonagle et Y. Donders (dir. de publ.), *The United Nations and Freedom of Expression and Information. Critical Perspectives*, Cambridge University Press, 2015, (428), 437-438.

Član 578.

„1. Pohvalni govor ili opravdavanje, na bilo koji način javnog izražavanja ili širenja, krivičnih djela definiranih u članovima od 572. do 577. ovog Zakona ili osobe koje su sudjelovale u njihovom počinjenju, ili izvođenju djela kojima se nastoji diskreditirati, prezirati ili ponižavati žrtve terorizma ili njihovi bliski srodnici, kazniti će se kaznom zatvorom od jedne do tri godine i novčanom kaznom u rasponu od dvanaest do osamnaest mjeseci. Sudija također može odrediti u svojoj odluci, na vrijeme koje odredi, nametanje jedne ili više zabrana predviđenih članom 57. ovog Zakona. (...)“

Možemo veoma lahko razumjeti patnju onih koji su, direktno ili indirektno, bili žrtve terorističkih atentata. Terorizam se nikada ne može opravdati.

Ipak, gore navedena odredba ima širok domet sa stanovišta člana 10. Konvencije. Ona kriminalizira pohvalni govor ili opravdanje terorizma, ne zahtijevajući da se izraženo mišljenje može smatrati podsticanjem na nasilje ili govorom mržnje. Međutim, ovo razmatranje je „osnovni element“ opravdanja za miješanje zasnovano na veličanju terorizma (vidjeti gore navedenu tačku 5.).

Upravo iz tog razloga Španski zakon također je bio predmet oštih kritika, posebno od strane Komesara za ljudska prava Vijeća Europe², koji se odnosio na raniji zauzeti stav od strane pet specijalnih izvjestitelja UN-a o izmjenama odredbi Španskog krivičnog zakona u vezi sa terorizmom³.

Više bih volio da je Sud izričito istakao da je problem nesrazmjerne prirode miješanja ukorijenjen u samom zakonu. U svakom slučaju, nadležni organi tužene države morati će izvući sve posljedice osude koju je Sud izrekao u ovoj presudi.

Odluke domaćih sudova

8. Svakako, domaći sudovi su mogli primijeniti član 578. stav (1) Krivičnog zakona na takav način da je isključen govor koji ne sadrže ni poziv na upotrebu nasilja ni na govor mržnje.

Kako je objašnjeno u presudi, oni nažalost nisu iskoristili ovu priliku. Naprotiv, njihove presude zadržavaju široku koncepciju pojma „veličanje terorizma“. Osim toga, u njihovoj ocjeni činjenica, sudovi nisu dovoljno uzeli u obzir riječi iz govora podnosioca predstavke, koji se posebno zalagao za „demokratski scenario“ za izgradnju budućnosti Baskije, niti za kontekst ovog govora, posebno komemorativnu i mirnu prirodu okupljanja.

² Zloupotreba zakona o borbi protiv terorizma ugrožava slobodu izražavanja, Knjiga o ljudskim pravima, 04. decembra 2018. godine (<https://www.coe.int/fr/web/commissor/-/misuse-of-anti-terror-legislation-threatens-freedom-of-expression>)

³ “Two legal reform projects undermine the rights of assembly and expression in Spain”, izjava od 23. februara 2015. godine (<https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=15597>).

U potpunosti se slažem sa zaključkom koji se nalazi u tački 51. presude. Osuda podnosioca predstavke predstavlja miješanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja koje se ne može opisati kao „neophodno“. Drugim riječima, ova osuda ne spada van okvira slobodne procjene koju Konvencija ostavlja državama pri utvrđivanju neophodnosti takvog miješanja.

Jedna riječ o upotrebi izraza „opravdanje nasilja, mržnje ili netolerancije“

9. Postoji još jedna zadnja stvar koju bih želio da istaknem. Čini mi se da većina prilikom ocjenjivanja odluka koje donose nacionalni sudovi na određenim mjestima presude koristi terminologiju koja je dvosmislena i koja bi mogla dovesti do tumačenja koja nisu u skladu sa zahtjevima Konvencije.

Naime, dok Sud u svojoj sudskoj praksi općenito govori o izjavama koje predstavljaju pozive na nasilje ili govor mržnje (vidjeti gore navedene tačke 3.-4.), ova presuda povezuje na određenim mjestima govor koji predstavlja „pohvalni govor“ ili „opravdanje“ terorizma (vidjeti tačke 44., 46. i 49. presude)⁴. Kao što sam prethodno pokušao objasniti, „jednostavan“ čin pohvalnog govora terorizma ili opravdanja terorističkih djela, bez da se takve riječi smatraju pozivima na nasilje ili govorima mržnje, nije dovoljno da se ova mišljenja izuzmu iz zaštite člana 10.

Svakako, u svojoj vodećoj presudi u predmetu *Perinçek*, citirano u tački 40. ove presude, Sud je, između ostalog, rekao da je jedan od faktora koje treba uzeti u obzir „pitanje je saznati da li izrečen govor, ispravno protumačene i cijenjene u njihovom neposrednom ili općem kontekstu, može proći kao direktan ili indirektan poziv na nasilje ili kao *opravdanje nasilja, mržnje ili netolerancije*.“ (*Perinçek*, prethodno citirano, tačka 206.; označeno kurzivom od strane niže potpisanog). Ali, navedeno „opravdanje“ mora se čitati u kontekstu: ono se odnosi, po mom mišljenju, na određenu vrstu govora mržnje, onaj koji traži da opravdava nasilje, mržnju ili netoleranciju usmjerenu protiv određenih grupa populacije (vidjeti, na primjer, citirano gore *Féret*, tačka 73., *Vejdeland i drugi*, citirano gore, tačka 55., *Dmitriyevskiy*, citirano gore, tačka 99., *Ibragim Ibragimov i drugi*, citirano gore, tačka 94., i *Atamanchuk*, citirano gore, tačka 52.). Jedan takav govor nije bio govor podnosioca predstavke, koji se fokusirao na budućnost Baskije, ne ciljajući kao protivnika bilo koju određenu grupu španske populacije.

⁴ Terminologija „opravdanja“ također se koristi u dvije druge nedavne presude trećeg odjela Suda, koje još nisu pravomoćne i iz tog razloga nisu citirane u ovoj presudi: *RID Novaya Gazeta i ZAO Novaya Gazeta protiv Rusije*, broj 44561/11, tačka 91., 11. maj 2021. godine, i *Kilin protiv Rusije*, broj 10271/12, tačka 71., 11. maj 2021. godine. Žao mi je što u ovim slučajevima još nisam vidio problem tumačenja koji bi ova terminologija mogla podići.

Stoga bi bilo bolje izbjeći dojam da bi „opravdanje“ nasilja (ili mržnje ili netolerancije) bila treća kategorija govora koja bi mogla opravdati reakciju vlasti, pored poziva na nasilje i govor mržnje.

Zaključak

10. Kao zaključak, iako se u potpunosti slažem sa zaključkom do kojeg je došla većina, ipak smatram da je ono što je problematično u ovom predmetu, to nisu samo odluke koje su donijeli domaći sudovi, već i pravni osnov za osudu, odnosno član 578. Krivičnog zakona.

Osim toga, smatram da bi bilo bolje odustati od dvosmislenog izraza „opravdanje nasilja, mržnje ili netolerancije“, ili ga u najmanju ruku ne koristiti dok ne razjasnimo njegov domet koji mu želimo pripisati.

SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE DEDOV

Želeo bih ukratko da istaknem da u odnosu na kontekst načina izražavanja kao jedan od kriterija za utvrđivanje da li je miješanje neophodno za borbu protiv veličanja terorizma i kao metodu postizanja političkih ciljeva, treba skrenuti pažnju na različite simbole povezane sa ovim načinom (poput portreta šefa terorističke organizacije). U vrijeme događaja, podnosilac predstavke je održao govor okružen ovim simbolima. Možda on nije bio ključni igrač koji je organizirao i planirao ovaj događaj, ali je bio ključan u izvršenju cijele ideje koja je okruživala događaj. Zbog toga, po mom mišljenju, nije došlo do povrede člana 10. Konvencije.